
HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

KALASZ PETER BELA

Hamis beismerő vallomás a gyakorlatban

A hamis beismerő vallomás a terhelt nyilatkozata, amelyben egy olyan bűncselekmény elkövetését vallja be, amelyet nem ő követett el, vagy egyáltalán meg sem történt. A valótlan tartalmú beismerő vallomást több módon ismerhetjük fel, ilyen az az eset, amikor kiderül, hogy bűncselekményt nem követett el a terhelt, például az emberölés „sértettjét” élve találják; tanúvallomások támasztják alá, hogy a terhelt fizikailag képtelen volt a bűncselekmény elkövetésére, ugyanis a helyszínen sem tartózkodott, vagy éppen más fizikai, ballisztikai bizonyítékok állnak a nyomozó hatóság rendelkezésére, amik alapján kizárhatók a terhelt vallomásában foglaltak. Igazságügyi szakértői vélemények is rámutathatnak a beismerő vallomás valótlanságaira, például DNS-vizsgálat eredménye alapján a terhelt kizárható az elkövetői körből. Bizonyítható továbbá, hogy hamis a beismerés, ha a nyomozás folyamán a valószínű elkövető a nyomozó hatóság látókörébe kerül, és bebizonyosodik, hogy a hamis beismerő vallomást tevő terhelt nem követhette el a bűncselekményt.¹

A hivatkozott tanulmány szerzői százhuszonöt esetet vizsgáltak, amelyekben kétséget kizáró módon megállapíthatóvá vált, hogy hamis beismerő vallomások születtek.

Típusok

A hamis beismerő vallomásoknak három fajtáját különböztethetjük meg²: önkéntes beismerő vallomások gyakran nagy publicitást kapó ügyekben születnek, ezek általában hivatalos rendőrségi kihallgatások előtt születnek meg, amikor az állítólagos elkövető önként jelentkezik a nyomozó hatóságnál mint a súlyos bűncselekmény tettese. Ezekben az esetekben az önkéntes beismerő vallomást tevő személyt szinte azonnal szabadon is bocsátják, amikor bebizonyosodik, hogy a vallomásában foglaltak nem igazak.

¹ Steven A. Drizin – Richard A. Leo: The problem of false confession on the post DNA-world. North Carolina Law Review, vol. 82, 2004

² Wisconsin Criminal Justice Study Commission: Position Paper on false confession.

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

A kikényszerített hamis beismerő vallomások csoportjába tartozik az az eset, amikor a gyanúsított azért, hogy a fizikailag és pszichikailag is megterhelő kihallgatás véget érjen, illetve valamilyen előnyt elérhessen, például alku keretében egy csökkentett időtartamú szabadságvesztést; beismerő vallomást tesz egy olyan cselekménnyel kapcsolatban, amelyet el sem követett.

A harmadik csoport, amikor a gyanúsított úgy tesz beismerő vallomást, hogy azt hitetik el vele, hogy a terhére rótt bűncselekményt elkövette, de valamilyen okból magára az elkövetésre nem emlékezik, mert kábítószer, alkohol vagy más tudatmódosító szer hatása alatt állt, vagy elmezavarban szenved.

A hamis beismerő vallomások megtételének oka egyrésztől a gyanúsított azon racionálisnak tekinthető döntése, hogy szabadulni szeretne abból a kényszerhelyzetből, hogy öt hosszú órák óta faggatják gyanúsítottként egy olyan bűncselekményről, amelyet nem követett el, ha azonban elítélik e bűncselekmény miatt, akkor életfogytig tartó szabadságvesztést vagy Amerikában akár halálbüntetést is kaphat. Ezért gondolhatja azt a gyanúsított, hogy ha beismerő vallomást tesz, akkor még a bíróság előtt lehetősége lesz tisztáznia magát, igazolhatja, hogy a bűncselekményt nem követte el, egyúttal a nyomozó hatóság jelen lévő tagjának ígérete alapján hazamehet, további kérdésekre nem kell választ adnia, vagy a kihallgató által ígért hátrányt nem kell elszenvednie. A hamis beismerő vallomások leginkább a konfrontációt alkalmazó, támadó-jellegű kihallgatási taktikák következményei. Ebbe a körbe tartozik a „magatartásünet-analízis”³, amelynek keretében a kihallgatást végző személy a gyanúsított magatartásából, viselkedéséből próbál levonni következtetéseket arra, hogy a gyanúsított adott-e megtévesztő válaszokat, vagy őszintén felelt a feltett kérdésekre. Az előbbi taktikát alkalmazva, amint a kihallgató megtévesztő jeleket észlel a gyanúsított viselkedésében, egyre inkább próbálja őt nyomás alá helyezni, kifejezve azt, tudja, hogy nem mond igazat, az általa elmondottak nem fedik a valóságot. Egyébként a taktika alkalmazása során nem is a válaszok az elsődleges fontosságúak, hanem a gyanúsított reakciói. A megtévesztés jelei közé tartozik, hogy a gyanúsított a székével próbál távolodni a nyomozótól, feláll a székről, megpróbálja elhagyni a szobát, vakarózik, rágja a körmét, rázza a lábát, eltakarja a szemét vagy a száját beszéd közben, illetve éppen keresztbe teszi a lábát, az egyik kezére ráül.⁴

Hamis beismerő vallomás születhet abban az esetben is, ha a nyomozó hatóság tagja megtéveszti a kihallgatás során a gyanúsítottat, például olyan bi-

³ G. Daniel Lassiter (ed.): *Interrogations, Confessions and Entrapment*. Springer, 2004

⁴ Fred E. Inbau: *Criminal Interrogation and Confession*. Aspen Publishing, 2001

zonyítékokról számol be neki, amelyek látszólag kétséget kizáróan bizonyítják, hogy a gyanúsított bűncselekményt követett el, ezért a gyanúsítottnak nem marad más „racionális” választása, mint hogy beismerő vallomást tegyen, ily módon szeretné csökkenteni a rá váró büntetés mértékét. Ilyen hamis bizonyíték lehet egy látszólagos DNS-vizsgálat eredménye, kamerafelvétel és szemtanúk vallomása is.⁵

Hamis beismerő vallomás kényszeríthető ki a gyanúsítottból egy kifejezetten hosszú, többórás kihallgatás során, amelynek a végén a gyanúsított szintén csak arra a racionális döntésre juthat, hogy ha szabadulni szeretne a kényszerhelyzetből, akkor beismerő vallomást kell tennie. *Steven A. Drizin* és *Richard A. Leo* tanulmányában⁶ százhuszonöt esetet mutatott be, amelyben bizonyíthatóan hamis beismerő vallomás született, ezek egyik oka a hosszan tartó kihallgatás volt. A kihallgatások átlagos időtartama 16,3 óra volt, ez érthető módon teljesen kifárasztotta, kikészítette a gyanúsítottakat, akiknek így nem volt más választásuk, csak beismerő vallomást tenni. E problémára megoldás lehet a kihallgatási idők maximalizálása, ezzel elkerülhető lenne az a helyzet, amikor a gyanúsított nem lát más lehetőséget a „kínzás” félbeszakítására, csak ha önmagára terhelő vallomást tesz. De nemcsak a kihallgatás időbeli hossza, hanem a külvilágtól elzártság is hozhat hamis beismerő vallomásokat.

Hamis beismerő vallomás szerezhető továbbá oly módon, hogy a kihallgatás vezetője megpróbálja minimalizálni, csökkenteni a gyanúsított felelősségérzetét a cselekménnyel kapcsolatban, úgy próbálja beállítani az el nem követett bűncselekményt, mintha azt a gyanúsított hirtelen felindulásból, morálisan védhető okból, kábítószer hatása alatt vagy más igazolható okból követte volna el. Így az addigra már kétségbeesett, külvilágtól elzárt, meggyötört emberek beleélik magukat a kihallgató által vázolt helyzetbe, ezért döntenek a beismerő vallomás megtétele mellett.

Megelőzési javaslatok

Az Egyesült Államokban alternatív javaslatok, átmeneti megoldások születtek a konfrontációra épülő kihallgatási taktikák „lecserélése” érdekében.

⁵ Saul M. Kassir – Steven A. Drizin – Thomas Grisso – Gisli H. Gudjonsson – Richard A. Leo – Allison D. Redlich: *Police-induced Confessions: Risk Factors, and Recommendation: Looking Ahead. Law and Human Behavior*, vol. 34, 2010

⁶ Steven A. Drizin – Richard A. Leo: i. m.

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

Ezek közé tartozik a *Neil Nelson* által kidolgozott technika, amelyet arra alapozott, hogy a gyanúsítottat támogatni kell abban, hogy elmondhassa a saját verzióját a bűncselekményről, ami nyilvánvalóan hazugságokat is tartalmaz, amelyeket később ellenőrizni is lehet, így a gyanúsított egyre több információt oszt meg a hatóságokkal, ezt aztán a bizonyítási eljárásban a gyanúsított ellen fel lehet használni. Ez a megoldási javaslat azokat a célkitűzéseket valósította meg, amelyek célja a gyanúsított vallomások elektronikus rögzítése volt, így a már-már kényszervallatáshoz hasonlatos technikákat nem alkalmazhatták tovább.

Az Egyesült Királyságban is próbálták megoldást keresni a hamis beismerő vallomások elkerülésére, ezért alkották meg az úgynevezett „nyomozó, kutató kihallgatási technikát”, ennek folyamán a lehető legrészletesebb vallomást szükséges felvenni a gyanúsítottól, aki a cselekményre, annak előzményeire, a saját hollétére, esetleg más elkövetők kilétére vonatkozóan tesz vallomást, így nem a beismerő vallomás „kikényszerítése” a cél, hanem egy minden részletre kiterjedő nyilatkozat.⁷

Az Egyesült Királyságban a rendőrségi és büntetőeljárás bizonyítékokról szóló 1984. évi törvény⁸ meghatározza a kihallgatás körülményeit. Ennek során az őrizetbe vett gyanúsítottakat tájékoztatni kell a jogaikról, egy 24 órás időszakban folyamatos, nyolc órát meghaladó pihenést kell nekik lehetővé tenni, a koruk vagy mentális képességeik miatt veszélyeztetetteknek lehetőséget kell adni arra, hogy egy olyan felnőttel konzultálhassanak, aki tisztában van a helyzetükkel, és megfelelő segítséget tud nekik adni, mindemellett a legfontosabb, hogy a kihallgatásokat elektronikusan rögzíteni kell. Az elektronikus rögzítés legnagyobb előnye a vissza-ellenőrizhetőség, vagyis hogy a nyomozó hatóság tagjai alkalmaztak-e bármilyen jogellenes technikát vagy taktikát a kihallgatás során. Pontosan megállapíthatóvá válik, hogy a gyanúsítottat mi vezette el a beismerő vallomás megtételéhez.

A hamis beismerő vallomások kiszűréséhez elengedhetetlen a gyanúsított által elmondottak megerősítése, ellenőrzése, ez részint abból áll, hogy a gyanúsított vallomása olyan részleteket tartalmaz, amelyeket csak az igazi elkövető tudhat, olyan bizonyítékok irányába vezet a nyomozó hatóságot, amiket eddig figyelmen kívül hagytak, vagy nem is ismertek, valamint olyan hibákat is tartalmaz, amelyek nem egyeznek a nyomozó hatóság által ismert adatokkal. Ezek hiányában könnyebben kiszűrhető a hamis beismerő vallo-

⁷ Tom Williamson: *Towards greater professionalism; minimizing miscarriages of justice in investigative interviewing*. Willan Publ., Portland, 2006

⁸ Police and Criminal Evidence Act 1984

más, ezzel párhuzamosan pedig meg is erősödhet az az érzés, hogy a nyomozó hatóság a tényleges elkövetőt hallgatja ki.

Kiemelendő azonban, hogy csak akkor lehet megalapozott véleményt formálni a vallomásról, ha a gyanúsítottak nem volt lehetősége arra, hogy a nyomozó hatóságtól vagy a médiából szerezzon információt a cselekményről, ez ugyanis megnehezíti a vallomás valóságtartalmának ellenőrzését.

Rizikófaktorok

A *Drizin–Leo*-féle tanulmányból kiderül, hogy hamis beismerő vallomásokat leginkább fiatalok tesznek. Kutatásuk alapján a hamis beismerő vallomástevők harmada fiatalok voltak, több mint a fele tizenöt éven aluli, nyolcvan százaléka tizenéves és tizenhét év közötti.⁹ Ez az adat egyáltalán nem tekinthető meglepetésnek, nyilvánvaló ugyanis, hogy a fiatalok kevésbé érettek, mint a felnőttek, naivabbak, meggyőzéssel, kényszerítéssel vagy a rendőri hatalom demonstrálásával könnyebben befolyásolhatók.

A hamis beismerő vallomások megtétele szempontjából szintén veszélyeztetett csoportnak tekinthetők az elmebetegségben, gyengeelméjűségben, szellemi leépülésben, tudatzavarban vagy személyiségzavarban szenvedők, vagyis a kóros elmeállapotúak. Az ő védelmüket erősítette tovább az Amerikai Egyesült Államok legfelsőbb bírósága az *Atkins vs. Virginia-ügyben*¹⁰, amikor is kimondta, hogy kóros elmeállapotú személyeket nem lehet halálbüntetéssel sújtani, az ugyanis sértené az alkotmány nyolcadik, a szokatlan és kegyetlen büntetések alkalmazását tiltó módosítását.

Bármilyen furcsának tűnik, maga az ártatlanság, tapasztalatlanság is bizonytalansági tényező a hamis beismerő vallomások szempontjából, ugyanis az ilyen személyek úgy gondolják, hogy az igazságszolgáltatási rendszer megfelelően működik, nincs okuk a félelemre. Ha nem is azonnal, de később fény derül majd arra, hogy a nyomozó hatóság tagjai hibáztak, amikor őket gyanúsítottként hallgatták ki, és tisztázódik a személyük.¹¹ Ezért nem ragaszkodnak hozzá, hogy a védőjük jelen legyen a kihallgatáson, ezért tesznek vallomást egyedül, ezért válaszolnak a legjobb tudásuk szerint, mert hisznek abban, hogy közreműködésükkel elősegítik az eljárás menetét, eszükbe sem jut,

⁹ Steven A. Drizin – Richard A. Leo: i. m.

¹⁰ *Atkins v. Virginia* 536. US. 304. (2002)

¹¹ Claudia Dalbert: Belief in a Just world. In: Mark R. Leary – Rick H. Hoyle (eds.): *Handbook of Individual Differences in Social Behavior*. Guilford Publications, New York, 2009, pp. 288–297.

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

hogy pontatlan, nem megfelelően megfogalmazott válaszaikkal saját magukat sodorják veszélybe.

Léteznek kirívó esetek, amikor egy bűncselekmény kapcsán több, hamis beismerő vallomás születik, ez azért is különösen veszélyes, mert ha az egyik gyanúsított több ártatlan személyt megjelöl mint társtettetést, nemcsak saját magát hozza lehetetlen helyzetbe, hanem a vallomásban említett embereket is. Ennek továbbgondolásaként, amint megszületik az első hamis beismerő vallomás, a többi gyanúsítottat is kihallgatják, de a nyomozók már nem biztos, hogy objektívan kezelik az illetőt, hiszen tudják, hogy van egy beismerő vallomásuk, amely felhasználható a következő kihallgatáskor. Ennek tudatában újabb beismerő vallomást kényszeríthetnek ki, és e két vallomást a következő gyanúsítottnál is felhasználhatják; így épül a kártyavár...

A hamis beismerő vallomások következménye ebből adódóan az is, hogy nemcsak az első gyanúsított vesz részt tévesen az eljárásban, hanem a vallomásában szereplő többi személy is, bevonva így az eljárásba több ártatlant is, ami helyrehozhatatlan károkat okozhat nekik, a családjuknak, a társadalomnak, a nyomozó hatóság megítéléséről nem is beszélve.

Az úgynevezett sorozatgyilkos-ügyek is generálhatnak hamis beismerő vallomásokat. Amint a nyomozó hatóság kikényszerít vagy megszerez egy hamis beismerő vallomást, például egy emberöléses ügyben, az illető azonnal meggyanúsítható újabb, még felderítetlen cselekmények elkövetésével.

E példának a fordítottja az az eset, amikor egy igazi, valós tartalmú beismerő vallomás születik, és ezt felhasználva a tettest újabb, hasonló jellegű bűncselekményekkel gyanúsítják, majd vádolják meg. Ebben az esetben a gyanúsított olyan bűncselekmények elkövetését ismerheti el, amelyekről nincs is pontos tudomása, jellemzően sorozat-bűncselekményeknél merülhet fel¹², például kocsifeltörés, lakásbetörés.

Bizonyos esetekben a nyomozó hatóságnak kapóra jön egy hamis beismerő vallomás, hiszen még megoldatlan bűnügyeket vállalhat magára a gyanúsított, ennek azonban nemcsak az a hátránya, hogy nem az igazi elkövetőt vonják felelősségre, hanem az is, hogy a tényleges elkövető szabadon van, és akár újabb bűncselekményeket is elkövethet büntetlenül.

¹² Elek Balázs: A hamis beismerő vallomást eredményező befolyásolás a büntetőeljárásban. Debreceni Jogí Műhely, 2007/2.

http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/2_2007/a_hamis_beismero_vallomast_eredmenyezo_befolyasolas_a_buntetoeljarasban/

A Central Park-i futó esete

Az egyik leghírhedtebb büntetőeljárás, amelyben több, hamis beismerő vallomás született, az 1989-es Central Park-i futó esete. A New York-i Central Parkban 1989. április 19-én körülbelül negyven afroamerikai és spanyol ajkú fiatal ment a parkba abból a célból, hogy idegenekre támadjanak, törjenek-zúzzanak. Érdekeség, hogy nem mindenki ismerte a másikat, nemcsak közösen követtek el bűncselekményeket, hanem kisebb csoportokban is. E csoport számlájára írható több futó megtámadása, taxisofőrök inzultálása, valamint más személyek kirablása is.

E bűncselekmények közül azonban kiemelkedik egy 29 éves nő megtámadása, akire másnap hajnalban találtak félholtan.¹³ Az áldozatot megerőskölték, és olyan súlyosan bántalmazták, leginkább a bal szeme környékén, hogy az őt ért vérvesztéség nyolcvanszázalékos volt.

Észelve az eseményeket, több hívás érkezett a 911-es segélyhívószámra. A bejelentések és a kihallgatások alapján a negyven fiatalból harminchet sikerült azonosítani, meggyanúsítani, majd a különböző cselekményekkel megvádolni és végül elítélni.

A kihallgatott harminchét emberből ötöt meggyanúsítottak a súlyos bűncselekménnyel, közülük mindannyian beismerő vallomást tettek, ebből négyet elektronikusan is rögzítettek, az ötödik társuk pedig állítólag szóban elismerte a bűncselekmény elkövetését, erről azonban felvétel nem készült. Egy hatodik is meggyanúsítottak a bűncselekmény elkövetésével, akit a csoport vezetőjének tartottak, ő azonban nem tett beismerő vallomást. Az eljárás érdekessége továbbá, hogy a fiatalok szülei jelenlétében tettek beismerő vallomást, azonban az azt megelőző kihallgatást nem rögzítették. Ez után került sor a bírósági eljárásra, amelyben mind a vádlottak, mind a szülei az állították, hogy a beismerő vallomások kényszer hatására születtek, ugyanis a vádlottakat többször megütötték, hazugnak nevezték, kiabáltak velük, megalázták őket. Az is elhangzott a kihallgatásokon, hogy csak abban az esetben engedik szabadon a fiukat, ha beismerő vallomást tesznek. A bíróság ennek ellenére úgy döntött, hogy a rendőrök szavahihetőbbek, a bíróság az ő vallomásaikat fogadta el a vádlottak érdekkörébe tartozókéival szemben, ezért őt és tizenöt év közötti szabadságvesztés-büntetésre ítélte őket.

¹³ Timothy Sullivan: *Unequal Verdicts: The Central Park Jogger Trials*. Simon & Schuster, New York, 1992

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

2002-ben azonban jelentkezett a nyomozó hatóságnál *Matias Reyes*, aki előadta, hogy az említett bűncselekményt egyedül követte el, tettestársai nem voltak. Megjegyzendő, hogy Reyes a cselekmény elkövetésének időpontjában és utána több nőt is megerőszakolt, közülük egyet meg is ölt. A vallomás megszületésével párhuzamosan a nyomozás újraindult, és a sértett zoknijáról rögzített spermium és Reyes DNS-mintája egyezést mutatott. A bizonyíték hatására a fiúkat szabadlábra helyezték, és e cselekmény tekintetében megállapították az ártatlanságukat, ugyanis a további nyomozati cselekmények során sem sikerült kapcsolatot találni a korábban elítéltek és a tényleges elkövető között. A téves elítélés után az eljárásban részt vevő New York-i városi rendőrség kiadott egy összefoglaló jelentést¹⁴, amelyben rögzítették az eljárással kapcsolatos megállapításaikat, de olyan elméleteket is kialakítottak – saját védelmük érdekében –, amely nem zárja ki, hogy Reyes és az öt fiatalkorú közösen követte el a bűncselekményt.

Megállapításaik között szerepelt, hogy ezt a súlyos hibát megelőzhettek volna, ha kialakítanak egy „parancsnoki központot”, amely minden nyomozati cselekményt átlát, koordinál, és magát a nyomozást is irányítja. Létrehozhatók volna egy nyomozó csoportot, amely azonnal ellenőrizhette volna a gyanúsítottak állításait, az esetleges ellentmondásokat és azokat az információkat, amelyek az addig beszerzett bizonyítékokkal nem álltak összhangban. A jelentés szerint elkerülhető lett volna a hat fiatal elítélése abban az esetben is, ha nagyobb figyelmet fordítanak a fiatalok speciális igényeire, de már a fiatalokhoz történő megfelelő hozzáállás is segíthetett volna a nyomozás helyes irányba vitelében.

Szomorú tény az is, hogyha a nyomozó hatóság nagyobb figyelmet fordított volna a hasonló ügyekre a cselekmény előtt és az után is, akkor feltűnhetett volna, hogy az április 19-i eset előtt két nappal ugyanott megerőszakoltak egy másik nőt is. Mint utóbb kiderült, ennek a tettese szintén *Matias Reyes* volt; ezeknek az információknak az összegyűjtésével és koordinálásával már az első eljárásban is felelősségre lehetett volna vonni *Reyest*, főleg úgy, hogy nem sokkal a cselekmény után előállították, a másik nemi erőszakot azonnal el is ismerte, és ezért el is ítélte a bíróság. Mivel a DNS-mintavétel lehetősége és a minták összehasonlítása abban az időszakban nem állt a nyomozó hatóság rendelkezésére, a megoldásra 1994-ig kellett várni, akkor hozták létre ugyanis a DNS-adatbázist, amelyben összehasonlítható két vagy több ügyben rögzített DNS-minta.

¹⁴ <http://big.assets.huffingtonpost.com/Armstrong.pdf>

A büntetőeljárásban részt vevők szerepe és feladata

A hatályos magyar szabályozás¹⁵ szerint az ügyész feladata annak felügyelete, hogy a nyomozó hatóság a nyomozati cselekményeket a büntetőeljárásról szóló törvényben foglaltak szerint végezze el, valamint hogy az eljárásban részt vevők érvényesíthessék a jogaikat. Ennek során az ügyésznek különös figyelmet kell fordítania az olyan beismerő vallomást tevő gyanúsítottakra, akik kóros elmeállapotúak, alacsony az intelligenciahányadosuk, fiatalok, vagy kábítószer-és/vagy alkoholproblémákkal küszködnek. A beismerő vallomások vizsgálatakor nem szabad figyelmen kívül hagyni az oda vezető folyamatot, tekintettel kell lenni a kihallgatás időtartamára, a kihallgatáson alkalmazott technikára, például a taktikai blöffre. Kiemelendő azonban, hogy nemcsak a beismerő vallomáshoz kell viszonyítani a rendelkezésre álló bizonyítékokat, hanem fordítva is, az ember hajlamos ugyanis a könnyebb utat választani, és a beismerő vallomáshoz viszonyítani mindent, így lesöpörni azokat a tényeket, amelyek nem illeszkednek a látszólagos logikai láncolatba. Ez okozza az úgymond csölátást¹⁶ az ügyben, ami jellemzően téves elítéléshez vezet. A legnagyobb segítség mégis a vallomás, illetve a kihallgatás elektronikus rögzítése, ami a legtöbb nyitott kérdésre választ ad, egyúttal továbbképzési, fejlődési lehetőség is a nyomozó hatóság tagjainak, valamint az eljárásban részt vevő összes hivatalos személynek.

A védők kötelessége az ügyfelük képviselése, büntetőügyben pedig a védelmük ellátása.¹⁷ Ennek körében akár kirendelt, akár meghatalmazott védőről van szó, alkalmazkodniuk kell védencük védekezési taktikájához, attól nyíltan nem térhetnek el. Ebből következően, ha a gyanúsított azt mondja, hogy kikényszerítették a hamis vallomását, a védőnek is az ezt alátámasztó bizonyítékokat kell bemutatnia, erre irányuló indítványokat kell előterjesztenie. Továbbfolytatva a gondolatmenetet, megérthetjük, hogy ha a vádlott az eljárásban nem kap megfelelő segítséget a védőjétől, akkor nagyobb arányban születhetnek téves ítéletek. Ezt támasztja alá az „ártatlanság projekt”¹⁸, amely összegyűjti és elemzi a tudomására jutó téves elítéléseket, ezek alapján megállapították, hogy minél kisebb támogatást kap a vádlott a védőjétől, annál nagyobb a lehetősége annak, hogy a terheltet elítélik, még abban az esetben is, ha valójában ártatlan. Bizonyos kirívó esetben maga a védő győ-

¹⁵ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény.

¹⁶ Keith A. Findley – Michael S. Scott: The Multiple Dimensions of Tunnel Vision in Criminal Cases. Wisconsin Law Review, vol. 2, 2006

¹⁷ Az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény.

¹⁸ www.innocenceproject.org/understand/Bad-Lawyring.php

zi meg arról a terheltet – mert maga sem lát más lehetőséget –, hogy tegyen beismerő vallomást, mert akkor elkerülheti a legsúlyosabb büntetés kiszabását. Ha a védők bizonyítani szeretnék, hogy a védencük hamis beismerő vallomást tett, akkor nemcsak az adott ügyet kell ismerniük, hanem a hamis beismerő vallomáshoz vezető folyamatot, az arra utaló jeleket ki kell emelniük, és meg kell értetniük az eljárásban részt vevőkkel, hogy kikényszerítették a terhelt beismerő vallomását, holott a bűncselekményt nem is követte el.

A bírák és az ülnökök szerepe a legnehezebb, az eljárásban nekik kell kimondaniuk a végső szót. Arról, hogy a beismerő vallomás hamis vagy sem, több módon lehet meggyőződni. Erre példa, hogy az említett megerősítés útján a vallomás mennyiben illeszkedik a többi bizonyíték által kialakított logikai láncolatba. Jelen esetben arra a kérdésre kell választ adni, hogy egyébként, független bizonyítékok alátámasztják-e a vallomásban foglaltakat, vagy sem, ha igen, a vallomás nagy valószínűség szerint önként született meg, nem pedig kényszer hatására.

Az Amerikai Egyesült Államokban a Miranda-figyelmeztetéseknek nagy szerepük van a büntetőeljárásokban, a figyelmeztetések elhangzása nélkül a vallomás nem használható fel.

Annak eldöntésében, hogy a beismerő vallomás hamis vagy sem, a legnagyobb segítség egyértelműen a vallomások elektronikus rögzítése, majd meghallgatása és megtekintése. Ha az egész kihallgatást rögzítették, kétséget kizáró módon megállapítható, hogy a vallomás önként született, vagy kényszer hatására.

Konklúzió, megoldási javaslatok

A hamis beismerő vallomások megszületésének, valamint felhasználásuk megelőzése érdekében a legnagyobb segítség a vallomások, valamint a kihallgatások elektronikus rögzítése. Ennek alkalmazásával keletkezik egy objektív bizonyíték, amely mentes az emberi emlékezet hibáitól. A memória megkopik, az írásban rögzített jegyzőkönyv nem adja vissza a hangsúlyokat, a kérdések elhangzása utáni reakciókat, a megmásított mondatokat, az arcki-féjezéseket és az apró megjegyzéseket, amelyek nagymértékben befolyásolhatják egy-egy vallomás helyes megítélését. A rögzített vallomások pedig nem csak a konkrét ügyben jelenthetnek segítséget: a későbbiekben a nyomozó hatóság tagjai, de még az ügyészek és bírák is tanulhatnak egy-egy kihallgatás levezetéséből, a kérdésekre adott válaszokból. E tudás felhasználásával

megelőzhető a korábban elkövetett hibák, pontosíthatók, tökéletesíthetők a kihallgatási technikák, valamint egyre könnyebben megállapítható, a terhelt hol próbálja megvezetni a kihallgató személyt. Megelőzhető lehetnének, vagy legalábbis a számuk csökkenhetne, ha a kihallgatás vezetője vagy a kihallgatáson részt vevők különleges képzést kapnának a hamis beismerő vallomásokkal leginkább érintettek köréről (fiatalkorúak, kóros elmeállapotúak). Ha a kihallgatást végző tudja, hogyan álljon ezekhez a személyekhez, hogyan hasson rájuk, akkor objektív vallomás születik, nem egy kikényszerített, a későbbiekben felhasználhatatlan nyilatkozat.

A mai magyar büntetőeljárás szabályok kötelezővé teszik, hogy a kóros elmeállapotúaknak, fiatalkorúaknak legyen védőjük, ez azonban nem azt jelenti, hogy a kihallgatáson a védő jelen is van. Ezért szükségesnek tartanám kiegészíteni a büntetőeljárásról szóló törvényt azzal, hogy e személyek esetén akár egy felnőtt hozzátartozó, akár a védő kötelezően jelen legyen a kihallgatáson, és az e szabály megsértésével lefolytatott eljárásokat meg kell ismételni a törvényes vagy a jogi képviselő jelenlétében, és a korábban tett vallomást nem lehetne felhasználni az eljárásban.

A legnagyobb biztonságot a DNS-vizsgálat jelenti, hiszen ennek birtokában szinte százszázalékos bizonyossággal alátámaszthatók vagy elvethetők az addig beszerzett bizonyítékokból levont következtetések, persze csak ha van mihez viszonyítani. Addig azonban, amíg a nyomozó hatóságok anyagi helyzete a jelenlegi szinten mozog, csak a kiemelt ügyekben van lehetőség effajta vizsgálatok elvégzésére.

Röviden összefoglalva, a beismerő vallomások esetén mindenképpen szükséges vizsgálni a gyanúsított fizikai, mentális és pszichológiai képességeit, állapotát; az életkorát; a nyomozó hatósághoz való korábbi viszonyát; előéletét; azt, hogy mennyire érti az eljárás nyelvét, szükséges-e például tolmács igénybevétele; vagy tökéletesen érti az elhangzottakat; a kihallgatás hosszát; a gyanúsított vallomásának részletességét vagy annak hiányát; a beismerő vallomás, valamint a már beszerzett bizonyítékok között fennálló kapcsolatot, vagy annak hiányát. Figyelembe kell venni továbbá, hogy ki volt jelen a kihallgatáson és a beismeréskor, az általuk tapasztaltakat is rögzíteni kell, a gyanúsított kihallgatás alatti magatartását, a fizikai igényeinek kielégítésére tett erőfeszítéseket vagy azok hiányát, valamint az alkalmazott taktikai elemeket, amelyek esetleg nem is állnak összhangban a hatályos törvényekkel, iránymutatásokkal.

Ha ezeket a tényezőket a kihallgatást végző személyek figyelembe veszik, azzal nagymértékben csökkenthető a hamis beismerő vallomások és a hibák aránya a büntetőeljárásokban.